

Finansuojama
Europos Sąjungos

PATVIRTINTA:
Pagėgių savivaldybės administracijos direktoriaus
2022 m. kovo 21 d. įsakymu Nr. A1-240

PILIEČIŲ DALYVAVIMO RENGIANT IR PRIIMANT SPRENDIMUS VIETOS SAVIVALDOS LYGMENIU KONCEPCIJA

Parengta įgyvendinant iš dalies finansuojamą Europos sąjungos lėšomis (Lietuva-Rusija bendradarbiavimo per sieną programos) projektą Nr. LT-RU-2-058 „Elektroninė demokratija – sąlyga efektyviam Pagėgių ir Sovetsko vietos valdžios institucijų ir piliečių dialogui“. Šis projektas finansuojamas Europos Sąjungos ir Pagėgių savivaldybės biudžeto lėšomis.

Europos Sąjungą sudaro 27 valstybės narės, kurios nusprendė palaipsniui susieti savo žinias, išteklius ir likimus. Kartu per daugiau nei 50 metų plėtros laikotarpį jos sukūrė stabilumo, demokratijos ir tvaraus vystymosi teritoriją, išlaikydamos kultūrinę įvairovę, toleranciją ir individualias laisves. Europos Sąjunga yra įsipareigojusi dalytis savo laimėjimais ir vertybėmis su šalimis ir tautomis už jos ribų.

Projekto tikslas – prisidėti prie viešojo valdymo kokybės ir veiksmingumo gerinimo bei elektroninės demokratijos priemonių skatinimo Pagėgių ir Sovetsko savivaldybėse, kadangi tai yra būtina sąlyga geresniam vietos valdžios institucijų ir piliečių dialogui.

Bendra projekto vertė – 503 283.34 Eur. Projektas finansuojamas Europos Sąjungos (pagal Europos kaimynystės priemonę) ir Pagėgių savivaldybės biudžeto lėšomis. Pagėgių savivaldybės administracijai tenkanti projekto lėšų dalis – 308 426.20 Eur. Pagėgių savivaldybės administracijos indėlis (10 %) – 29371.16 Eur. Projekto trukmė – 24 mėn.

Poreikio ir galimybių mokslinį tyrimą atliko bei rekomendacijas koncepcijai parengė Vytauto Didžiojo Universiteto Prof. Dr. Rimantas Dapkus

Ši publikacija buvo parengta padedant Europos Sąjungai. Už publikacijos turinį atsako tik Pagėgių savivaldybės administracija ir jis negali būti laikomas atspindinčiu Europos Sąjungos požiūrį.

Finansuojama
Europos Sąjungos

TURINYS

ĮŽANGA

KONCEPCIJOS PAGRINDINIAI PRINCIPAI IR ELEMENTAI

VIEŠOSIOS PASLAUGOS IR PILIEČIŲ ĮSITRAUKIMO GALIMYBĖS

DALYVIAI

PRINCIPAI IR VERTYBĖS, KURIAIS BUS VADOVAUJAMASI BENDROJE VEIKLOJE

ĮSIPAREIGOJIMAI

IŽANGA

Kiekvienoje demokratinėje šalyje skatinamas visuomenės narių tiesioginis į(si)traukimas į sprendimų priėmimo procesus, nes valdžios institucijų ir piliečių dialogas bei partnerystė rengiant ir įgyvendinant sprendimus yra pilietinės ir demokratinės visuomenės plėtros pagrindas.

Gyventojų referendumai, konsultacijos, apklausos, piliečių komitetai, asamblėjos, peticijos – tai vis didėjanti „dalyvavimo“ terminų ir būdų įvairovė visose Europos šalyse, kaip ir klausimų, dėl kurių konsultuojamasi su visuomene, ratas.

Piliečių dalyvavimas galėtų būti vertinamas ir kaip sudėtinė teisės dalyvauti valdant savo šalį – principo, apibūdinančio demokratinės valstybės santykius su piliečiais – dalis.

Visuomenės dalyvavimas demokratijos principų įgyvendinime įtraukia gyventojus į socialinius ir ekonominius sprendimus. Kitaip sakant, dalyvavimas suteikia galimybę daryti įtaką sprendimams bei sudaro sąlygas platesniu mastu dalyvauti ir konfliktams bendruomenėse mažėti.

Nagrinėjant piliečių dalyvavimo sprendimų priėmimo procese aspektą, sąvoka „pilietis“ apima ir tuos asmenis, kurie neturi Lietuvos Respublikos pilietybės, tačiau teisės aktai suteikia jiems kai kurias galimybes dalyvauti sprendimų priėmimo procese. Politinių teisių įgyvendinimas dažniausiai siejamas su pilietybe, tačiau pilietybės turėjimas nėra būtina sąlyga visoms politinėms teisėms įgyvendinti. Asmenys, neturintys Lietuvos Respublikos pilietybės, taip pat naudojami kai kuriais politinių teisių įgyvendinimo būdais – jie turi teisę pateikti peticijas, skundus, prašymus, dalyvauti asociacijų veikloje. Savivaldybėse tai itin aktualu, nes nuolatiniai savivaldybės gyventojai, turintys leidimą gyventi mūsų šalyje, naudojami tiek aktyviajais, tiek ir pasyviajais rinkimų teise, t.y. turi teisę rinkti savivaldybės tarybą ar būti į ją išrinkti bei išreikšti savo pageidavimus bei nuomonę dėl jiems aktualių klausimų nagrinėjimo ir įtraukimo į sprendimų priėmimo procesą bei įgyvendinimą, kartu su viešųjų paslaugų teikimo piliečiams proceso nuolatinio tobulinimo.

Konkrečią piliečių dalyvavimo sprendimų priėmimo procese sąvoką apibrėžti galima įvairiai. Tai gali būti suprantama kaip valdžios institucijos sprendimų priėmimo metodas, pagrįstas atskirų piliečių, suinteresuotų piliečių grupių (interesų grupių) įtraukimu į sprendimų rengimo, svarstymo, derinimo, priėmimo procedūrą teisės aktų nustatytais būdais, siekiant, kad jų bendri lūkesčiai, patirtis, norai bei interesai būtų visapusiškai išnagrinėti ir įvertinti prieš priimančius sprendimus. Trumpai apibrėžiant, tai tiesioginis piliečių ar interesų grupių dalyvavimas politikos procese.

Akivaizdu, kad piliečių dalyvavimo sprendimų priėmimo procese šalys yra kelios - tai kompetentinga nacionalinės valdžios ir/ar vietos savivaldos institucija, kurios kompetencijai priskirta priimti bei įgyvendinti sprendimą, ir piliečiai bei jų interesų grupės. Tai – sprendimą priimančioji šalis ir sprendimo priėmimo procese dalyvaujanti šalis. Nors abiejų šalių siekiama nauda yra panaši – dalyvauti valdant savo šalį, tačiau dalyvaudamos sprendimų priėmimo procese šalys siekia skirtingų tikslų. Sprendimą priimančioji šalis siekia teisės aktų nustatyta tvarka užtikrinti skaidrų ir demokratišką sprendimų priėmimo būdą; priimti efektyvius sprendimus, kurie atspindėdami visų subjektų, kuriems daro įtaką, lūkesčius, nustatydami prioritetus, teiktų ilgalaikę naudą visai bendruomenei; priimant sprendimus įvertinti kuo daugiau požiūrių ir pasinaudoti įvairių suinteresuotų subjektų patirtimi ir žiniomis; galimybė geriau pažinti savo bendruomenės narius, jų požiūrių įvairovę, lūkesčius, požiūrį į valdžios institucijas bei galimybė efektyviau įgyvendinti priimtus sprendimus ir teikti viešąsias paslaugas. Kita sprendimo priėmimo procese dalyvaujanti šalis – piliečiai - siekia realizuoti konstitucinę teisę dalyvauti tiesiogiai valstybės valdyme; tiesiogiai išsakyti savo nuomonę sprendimą priimančiai pusei, aptarti problemas, realizuoti savo lūkesčius priimant sprendimą; siekti, kad priimtas sprendimas, darantis įtaką suinteresuotiems subjektams, būtų kokybiškas, aiškus, suprantamas ir teisingas; siekti, kad piliečio rinkti valdžios atstovai (ypač savivaldybių tarybų nariai) įgyvendintų savo rinkimines programas, tam tikra prasme kontroliuoti valdžios institucijų veiklą bei išsiaiškinti kitų bendruomenės narių požiūrį į bendruomenei svarbias problemas.

Tam, kad piliečių dalyvavimo sprendimų priėmimo procesas būtų efektyvus ir kokybiškas, visų pirma turi būti užtikrintos teisinės galimybės, t.y. piliečių dalyvavimo sprendimų priėmimo procesas turi būti teisiškai reglamentuotas. Šį procesą reglamentuojančius teisės aktus galime suskirstyti į kelis lygius. Tai Lietuvos Respublikos Konstitucija, tarptautiniai teisės aktai, įstatymai, poįstatyminiai teisės aktai ir savivaldybių administravimo subjektų priimami teisės aktai. Pagrindinės dalyvavimo sprendimų priėmimo procese nuostatos reglamentuojamos Lietuvos Respublikos Konstitucijoje. Joje nustatyti pagrindiniai principai, kurie detalizuojami įstatymuose ir poįstatyminiuose teisės aktuose.

Pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 138 straipsnio nuostatą tarptautinės sutartys, kurias ratifikavo Seimas, yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis, tai reiškia, kad šie tarptautiniai teisės aktai yra tiesioginio taikymo, šių tarptautinių teisės aktų galia prilygsta įstatymų galiai. Piliečių galimybės dalyvauti sprendimų priėmimo, viešųjų reikalų tvarkymo procesuose aspektu svarbūs tarptautiniai teisės aktai yra Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencija, JTO Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, Europos socialinė chartija (pataisyta),

Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencija, taip pat Europos Tarybos priimti teisės aktai – Europos vietos savivaldos chartija, Europos Tarybos Ministrų rekomendacijos.

Konstitucijoje įtvirtintus principus, susijusius su piliečių dalyvavimu sprendimų priėmimo procese, detalizuoja Lietuvos Respublikos įstatymai, nustatantys būdus ir priemones, o dalyvavimo procedūras – jų pagrindu priimti poįstatyminiai teisės aktai – Vyriausybės nutarimai, ministrų įsakymai, savivaldybių tarybų sprendimai, kiti teisės aktai.

Nuolat tobulinamas piliečių dalyvavimo sprendimų priėmimo procesas lemia dalyvavimo būdų ir galimybių įvairovę. Apžvelgus galimybių įvairovę Europos Sąjungos šalyse, matyti, kad dominuojantys būdai piliečiams dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose dažniausiai yra vietiniai referendumai (apklausos), kurių metu tariamasi įvairiais vietos bendruomenei svarbiais klausimais, ypač jei jie susiję su savivaldybių ribų keitimu, bet išskyrus susijusius su finansais, biudžetu, vietiniais mokesčiais bei jų dydžiu. Tačiau reikia pažymėti, kad vietinių referendumų rezultatai paprastai yra patarimo pobūdžio, t.y. savivaldybių tarybos, priimančios sprendimus į juos gali atsižvelgti pagal poreikį. Taip pat daugelyje šalių egzistuoja galimybė pateikti peticijas, siūlymus savivaldybėms.

Lietuvoje gyventojų dalyvavimo sprendimų priėmimo formų egzistuoja taip pat nemažai ir įvairių – rinkimai, teisė dalyvauti įstatymų leidyboje, peticijos teisė, teisė vienytis į asociacijas, dalyvauti susirinkimuose, mitinguose, demonstracijose, visuomeniniuose svarstymuose, judėjimuose. Savivaldybių gyventojams, be paminėtųjų, labai svarbios yra vietos gyventojų apklausos, seniūnaičių rinkimai ir kt. Sąlyginai piliečių dalyvavimo formas galime suskirstyti į organizacines (piliečių grupės, specifinės interesų grupės, piliečių komitetai), individualias (balsavimas, dalyvavimas programose ir projektuose), informacijos sklaidos (dalyvavimas mitinguose, konferencijose, spaudoje, rengiant publikacijas), informacijos paieškos (darbas su dokumentais, situacijų analizė, apžvalgos ir kt.).

Tačiau reikia pažymėti, kad dar ne visomis galimybėmis gyventojams dalyvauti sprendimų priėmimo savivaldybėse aktyviai ir sėkmingai naudojamosi. Galima pastebėti, kad nors dalyvavimas kaip pageidautina veikla įtraukiamas į daugelio šalių (tame tarpe ir Lietuvos) dokumentus ir teisės aktus, tačiau dažnai lieka formali, o ne reali veikla. Ši veikla dažnai paremta skirtingu dalyvavimo suvokimu, o didesnio dalyvavimo lygio ar kokybės reikalaujama iš dalies dėl to, kad trūksta efektyvios ir realios dalyvavimo praktikos.

Kaip galima pastebėti, kad viena pagrindinių (įtvirtintų Lietuvos Respublikos Konstitucijoje) gyventojų dalyvavimo galimybių yra rinkimų teisė – t.y. teisė rinkti atstovus į

Finansuojama
Europos Sąjungos

savivaldybių tarybas, tačiau iš statistinių rinkimų rezultatų matyti, kad rinkėjų aktyvumas nėra

Finansuojama
Europos Sąjungos

didelis. Nedidelis gyventojų aktyvumas naudojantis savo įstatymų numatytomis galimybėmis dalyvauti ir sprendimų priėmimo procesuose didele dalimi gali būti susijęs su informuotumu apie savivaldybės Tarybos veiklą trūkumu, bei pačių piliečių abejingumu ir neaktyvumu. Atlikti Pagėgių savivaldybės gyventojų nuomonės anketinis ir piliečius atstovaujančių bendruomeninių organizacijų vadovų fokus grupės (2021-12-15) tyrimai leido išgryninti platų spektrą probleminių klausimų, dėl kurių yra vis dar vangus piliečių įsitraukimas į Pagėgių savivaldybėje vykdomą sprendimų rengimo ir priėmimo procesą bei viešųjų paslaugų teikimo tobulinimą. Remiantis šių tyrimų rezultatais bei esamos situacijos ir Tarybos veiklos stebėjimu, buvo išanalizuota dabartinė Pagėgių savivaldybės piliečių įtraukimo/įsitraukimo į viešąjį valdymą ir savivaldą situacija. Tyrimo kaip piliečiai įtraukiami į sprendimų priėmimo procesą rezultatai atspindėti pranešime bei skaidrių pateiktyse visuomenei ir Pagėgių savivaldybės administracijai ir Tarybos nariams. Remiantis tyrimu buvo parengtos ir pateiktos koncepcijos gairės, kaip ir kuriomis kryptimis turėtų būti plėtojamas dialogas su Pagėgių savivaldybės bendruomenėmis ir kitomis suinteresuotosiomis šalimis. Nustatytos ir aptartos galimybės, kurios padėtų piliečiams aktyviau domėtis, stebėti ir dalyvauti Pagėgių savivaldybės Tarybos sprendimų priėmimo procese ir įgyvendinimo kontrolėje, parengtos konkrečios gairės piliečių atstovams dalyvauti Pagėgių savivaldybės Tarybos veiklos stebėsenoje.

2021 m. gruodžio mėn. 28 d. Pagėgių Savivaldybės Tarybos salėje vykusiame tyrimo rezultatų pristatyme ir pasiūlytos koncepcijos viešame aptarime su piliečių atstovais ir Pagėgių savivaldybės administracijos ir Tarybos narių atstovais (bei nuotoliniu būdu projekto partnerių Sovetsko savivaldybėje atstovais), dalyviai buvo supažindinti su piliečių aktyvesnio įsitraukimo į viešąjį valdymą/savivaldą galimybėmis ir poreikiais bei pasiūlyta, kaip formuoti vertybines nuostatas dėl priimamų sprendimų viešumo, skaidrumo ir geresnio piliečių nuomonės įsiklausymo.

Toliau pateikiamos rekomendacijos Pagėgių savivaldybės Tarybos darbo gerinimui, siekiant platesnio piliečių įsitraukimo (tame tarpe taikant ir modernias e-demokratijos Internetinės prieigos priemones).

KONCEPCIJOS PAGRINDINIAI PRINCIPAI IR ELEMENTAI

Piliečių dalyvavimo rengiant ir priimant sprendimus vietos savivaldos lygmeniu koncepcija – tai dokumentas, kuriame yra įtvirtinti principai, vertybės, įsipareigojimai bei bendravimo ir bendradarbiavimo būdai, susiję su Pagėgių savivaldybės gyventojų gerovės kūrimu piliečiams aktyviai dalyvaujant sprendimų priėmimo procese bei savivaldybės administracijai ir pavaldžioms įstaigoms teikiant kokybiškas administracines bei viešąsias paslaugas.

Abipusis sutarimas dėl piliečių į(si)traukimo ir paslaugų jiems teikimo 9 principų:

1. Laikytis nustatytų paslaugų teikimo standartų.
2. Būti atviriems ir teikti kuo išsamesnę informaciją.
3. Konsultuoti ir kuo plačiau įtraukti piliečius į sprendimų rengimą ir jų priėmimą.
4. Skatinti prieinamumą ir pasirinkimo galimybę bei ugdyti gebėjimus pasinaudoti sudaromomis naujomis aktyvaus dalyvavimo galimybėmis.
5. Su visais elgtis teisingai ir nediskriminuojančiai.
6. Koreguoti reikalus, kuomet kas nors vyksta ne taip, kaip turėtų.
7. Efektyviai naudoti turimus išteklius ir nuolat juos gausinti bei tobulinti.
8. Skatinti inovacijas ir tobulinti procesus.
9. Veikti išvien su kitais paslaugų teikėjais ir pačiais paslaugų gavėjais.

Pagrindiniai elementai:

1. **Standartai** – kokios kokybės ir paslaugų lygmens gali tikėtis vartotojas.
2. **Informacija** – labai aiški informacija apie tai, kokie yra atsakingi pareigūnai, kur ir kada galima gauti atitinkamas paslaugas, kokios yra tam tikrų procedūrų ir dalyvavimo taisyklės.
3. **Kompensacijos** – kaip pateikti skundą-pageidavimą-pasiūlymą ir kokios kompensacijos galima tikėtis tuo atveju, kai paslaugos teikėjas ir/ar sprendimų priėmėjas neužtikrina tų standartų bei kokybės ir įsitraukimo galimybių, kurią jis deklaravo, ar neištesėjo piliečiams duotų pažadų.

VIEŠOSIOS PASLAUGOS IR PILIEČIŲ ĮSITRAUKIMO GALIMYBĖS

Viešosios paslaugos ir į(si)traukimo galimybės turi būti:

- **Viešinamos.** Informacija apie paslaugas ir į(si)traukimo į sprendimų priėmimą galimybes turi būti nauja ir aktuali, naudinga ir aiškiai suprantama. Piliečių poreikiams atspindėti gali būti naudojama daugybė komunikacijos būdų.
- **Teikiamos kompetentingai.** Paslaugos turi būti planuojamos ir pateikiamos taip, kaip versle, kas įgalins piliečius priimti sprendimus vadovaujantis žinojimu bei pasirinkimo laisve.
- **Prieinamos.** Įsitraukimas į sprendimų priėmimą ir teikiamos paslaugos turi būti su minimaliu barjerų skaičiumi tarp paslaugos poreikio ir pateikimo, o esant reikalui su pasiryžimu įveikti visas kliūtis.
- **Patikimos.** Įsitraukimo galimybės ir teikiamos paslaugos turi būti pastovios, nuspėjamos ir vertos pasitikėjimo.
- **Suprantamos.** Įsitraukimo galimybės ir teikiamos paslaugos turi būti tokios, kad būtų užtikrinta pagarba piliečiams ir nešališkos.
- **Paprastos ir lanksčios.** Teikiamos paslaugos turi būti kiek galima personalizuotos ir atitinkančios asmeninius vartotojo poreikius bei norus, o įsitraukimo galimybės – suprantamos ir patrauklios kuo platesniam piliečių ratui.

DALYVIAI

- Pagėgių savivaldybės taryba,
- Savivaldybės administracija ir pavaldžios įstaigos, bei
- Pagėgių savivaldybės bendruomenės, verslininkai, ūkininkai ir kiti aktyvūs, pilietiškai ir šiame krašte gyvenantys bei interesų turintys asmenys, siekiantys geresnės gyvenimo kokybės ir perspektyvos ateities kartoms.

PRINCIPAI IR VERTYBĖS, KURIAIS BUS VADOVAUJAMASI BENDROJE VEIKLOJE

Principai ir vertybės, kuriais bus vadovaujama bendroje veikloje:

- **Pilietiškumas** – prisiimame teises ir pareigas rūpintis Pagėgių krašto ateitimi ir visuomenės gerove, racionaliai naudotis Lietuvos ištekliais ir bendros veiklos bendruomenėje ir/ar organizacijoje teikiamomis galimybėmis, būti patriotiškais ir atsakingais, iniciatyviais ir aktyviais, humaniškais ir etiškais.
- **Bendra-kūra** – siekiame, kad individuali ir bendra veikla būtų skaidri, išmintinga ir inovatyvi gerinant kiekvieno Pagėgių krašto gyventojų gyvenimo kokybę, racionaliai panaudojant išteklius ir užtikrinant darnų vystymąsi.
- **Lyderystė** – įtraukiame skirtingų interesų Pagėgių savivaldybės gyventojus, bendruomenes, verslo, nevyriausybinės ir kitas organizacijas, priimdami ir įgyvendindami sprendimus, kurdami produktus ir teikdami paslaugas.

ĮSIPAREIGOJIMAI

Bendrieji įsipareigojimai:

- VEIKDAMI KARTU puoselėjame bendruomenės ir asmens gerovę, užtikriname pagarbą žmogui.
- Gerbiame asmens privatumą ir užtikriname asmens duomenų apsaugą.
- Atsakingai sprendžiame socialines, ekonomines, dvasines ir kitas problemas Pagėgių savivaldybės teritorijoje.
- Puoselėjame visų asmenų lygias galimybes ir nediskriminuojame jų dėl rasės, tautybės, religijos, socialinės padėties, amžiaus, lyties, išsilavinimo, išvaizdos ar kt.
- Saugome bendrą Lietuvos ir Pagėgių krašto turtą, gerbiame ir prižiūrime materialųjį ir nematerialųjį istorijos ir kultūros paveldą bei žmonių papročius ir tradicijas, tikėjimą ir šeimos vertybes, puoselėjame tvarkingą aplinką ir gamtą.
- Aktyviai siekiame glaudžiau bendradarbiauti su skirtingų interesų gyventojais, bendruomenėmis ir organizacijomis.

Finansuojama
Europos Sąjungos

- Užtikriname, kad informacija apie Pagėgių savivaldybėje nagrinėjamus klausimus ir rengiamus sprendimus bei teikiamas paslaugas, svarbias veiklas ir iniciatyvas pasiektų visus gyventojus ir svečius.
- Esame nepakantūs bet kokioms korupcijos ir perteklinėms biurokratijos apraiškoms bei remiame jų prevenciją ir skaidrų bei pagarbų bendradarbiavimą.
- Aktyviai dalyvaujame edukaciniuose, kultūros, sporto, sveikatingumo ir kituose renginiuose, padedame juos organizuoti bei skatiname visuomeninių organizacijų veiklą ir bendradarbiavimą.
- Daug dėmesio ir laiko skiriame šeimai, tinkamam vaikų ugdymui, savivaldybės švietimo sistemos tobulinimui, mokymosi visą gyvenimą skatinimui ir piliečių įsitraukimo į savivaldybės administracijos siūlomas iniciatyvas bei tarybos rengiamų dokumentų rengimą ir svarstymą sąlygų nuolatiniam tobulinimui.
- Prisidedame prie verslo aplinkos gerinimo, žmonių kūrybingumo ir inovatyvumo, iniciatyvumo ir verslumo skatinimo, o taip pat prie politinio raštingumo didinimo ir pilietinio įsitraukimo skatinimo.

Kviečiame visus Pagėgių savivaldybės gyventojus, verslo, bendruomenių, nevyriausybinių ir kitų organizacijų, savivaldybės administracijos atstovus vadovautis koncepcijoje aptartais veikimo principais ir aktyviai dalyvauti rengiant ir priimant sprendimus vietos savivaldos lygmeniu, sutariant dėl abipusio bendradarbiavimo ir elgesio principų, bendrų iniciatyvų ir veikimo galimybių, veiklos tobulinimo, aktualių klausimų ir problemų sprendimo.
